

stičen; prvega muči uganka sveta, strmi pred njo in čaka trenutka razodetja, da se vanjo poglobi, drugi jo skuša s smotrnim prizadevanjem razvozlati. Po konceptu sever-jug poda pisatelj zgoščen pregled zapadnoevropskega slikarstva vse do najnovejše dobe, do zadnjih -izmov, do »nove stvarnosti«, barvna realizma in socialističnega realizma.

Naslednje poglavje je »Slovensko slikarstvo«. Razvoj gre od prvotne pasivnosti kolonizacijske kulture do kolektivne tvornosti v znamenju sloga prostora (= pozni srednji vek) pa dalje do samostojne kulturnotvorne volje (= barok) in nazadnje do osebnostne problematike (= impresionizem). V skladu s tem je posebno poudarjen pomen kranjskega presbiterija, delavnost štirih baročnih slikarjev domačinov in štirih impresionistov.

»Izsledku iz zgodovine slovenskega slikarstva« (str. 135—7) sledi biografije slovenskih slikarjev. Z glavnimi življenjepisnimi podatki, umetnostnimi karakteristikami in dosedanja literatura so predstavljeni: Ažbè, Bergant, Cebej, Globočnik, Grohar, Jakac, Jakopič, Jama, Jelovšek, Karinger, Kavčič, Kobilca, Kos, France in Tone Kralj, Kregar, Langus, Maleš, Metzinger, Mihelič, Pavlovčec, Pernhart, Perušek, Petkovšek, Pilon, Sedej, Slapernik, Sternen, Stroj, Janez in Jurij Šubic, Tominc, Tratnik, Trstenjak, Vavpotič, Vesel, Drago in Nande Vidmar, Žmitek. S splošnejšo literaturo o slovenskih slikarjih in slovenskem slikarstvu je tekstni del končan.

Ilustracijski material se v knjigi deli v male sličice (207 po številu, pretežno fotografije umetnikov, lastne podobe, karikature pa posnetki njihovih del in prizori iz njihovega življenja), ki poživljajo povsem svobodno razvrščene široki rob ob besedilu, ter v celostranske reprodukcije, 126 v bakrotisku, 4 v avtotipiji in 25 v barvah (Jelovšek, Janez in Jurij Šubic, Grohar, Jakopič, Jama, Sternen, France in Tone Kralj, Kos, Jakac, Maleš, Sedej, Mihelič, Kregar).

L. Menaše

Milesi Richard, Markus Pernhart, Celovec, 1950, založil Ferd. Kleinmayr; 36 strani teksta, 21 enobarvnih in 1 barvna reprodukcija.

Po kratkem biografskem poglavju, ki ne prinaša nobenega novega prispevka k Pernhartovem življenjepis, se loteva avtor podrobne stilne analize slikarjevega dela. V odstavku o Pernhartovih risbah (ohranjenih je 50 skicir) ugotavlja Milesi, da so vse risbe razen ene, ki je prevlečena s sepijo s peresom, izvršene z zelo ostro prišiljenim svinčnikom, da pa popolnoma manjkajo akvareli. Že v najstarejši skicirki iz l. 1842 srečamo pokrajinsko motiviko, ki pomeni kasneje glavno področje Pernhartovega dela. Okoli l. 1851 je slikarju risarski stil dozorel v tako jasno potezo svinčnika, da spominja kar na bakrorez. Že l. 1850 se pojavijo prve skice panoram, dočim so živalske študije redkejšje, rastlinski svet pa mika Pernharta le v toliko, v kolikor ga porablja za ožvitev svojih krajin.

V izčrpnem poglavju o Pernhartovem oljnem slikarstvu, v katerem ilustrira razvojni tok z vrsto izbranih primerov, opominja Milesi na vplive avstrijskega krajinarja Petra Hessa (1792—1871), ki ga je Pernhart spoznal v Münchenu na akademiji ter na pfälzškega Heinricha Bürkela (1802—1869), posebno pa osvetljuje vplive holandskih mojstrov 17. stoletja, kjer poleg J. van Goijensa ter A. van der Neera podčrtuje posebno vzore, ki jih je nudil Pernhartu Jakob van Ruysdael. Uravnovešena, holandsko ubrana kompozicija zgodnejših

Pernhartovih slik (Jezero z drsalci) se kmalu umakne vplivu münchenške šole in Petra Hessa z realistično-biedermierskim občutjem (Marija na Otoku), dokler ne doseže slikar v delih, kot je n. pr. Gurnitz, svoje zrele stopnje s kulisno komponirano pokrajino, ki prehaja od temnejšega sprednjega pasu z drevjem, grmovjem ali s hribom s svetlejšo, panoramsko občuteno krajino, navadno z močnim globinskim poudarkom. Sprednji del je aranžiran, pogosto poživiljen s človeškimi figurami, ki pa služijo le za stafažo, zadnji pa je resnično po naravi posnet, s svetlobo daljave oblit. Prav tako pa čutimo razloček tudi v obdelavi spodnjega in zgornjega dela slik. Spodnji del je gladko in minuciozno obdelan, partije neba in oblakov pa so oblikovane krepko in široko, res modelirane (Loretto). Posebno poudarja avtor Pernhartovo spretnost v podajanju gora, med katerimi prednjači zlasti monumentalno koncipiran stožec Glocknerja z močno vertikalno usmerjenostjo. Prav ta ljubezen do gora ter neverjetna vztrajnost in marljivost sta Pernharta usposobili, da je postal spreten slikar panoram; pri teh se format slike razširi, razgledišče pa je postavljeno čim višje, pri čemer izginjajo obstranske kulise, le spodnji pas še navadno zavzema temna pregrada drevja.

Zadnje obdobje Pernhartovega ustvarjanja nam je zapustilo tudi več tihožitnih kompozicij, pri katerih lahko pomislimo na vpliv Oudrya. V teh je Pernhart združil vso svojo slikarsko kulturo, čeprav jih preveva še vedno občutje prve polovice 19. stoletja brez slehernega sledu novih snovanj kakega Courbета ali začetnih impresionistov.

Koroška slikarja Andreja Hauser in Edvard pl. Moro, München s Petrom Hessom, Holandci 17. stoletja z Ruysdaelom na čelu, rahla tradicija romantike in biedermaierja, realizem in lastna zagledanost v daljavo — vse to živi v skladnem sorazmerju v Pernhartovem delu, ki ne pozna patetike sodobnega Puviusa de Chavannes in Böcklina, ne herojske krajine Poussina ali heroiziranih gora Tirolca Kocha. Pomlad in jesen v njegovem delu ne nastopata, vihar in neurje — ki sta prav pri nas veljala doslej kot važna Pernhartova razpoloženska rekvizita — se, po Milesiju, uveljavljata le izjemno. Novim tokom svojega časa Pernhart ne prisluhne, tudi impresionizmu ne, ki že trka na vrata, kajti njegova narava ni novatorska. Mirna, lirično ubrana ter z romantiko starih gradov prežeta domača dežela mu je glavna učiteljica.

In tej deželi je posvetil Pernhart tudi štiri albume risb koroških vedut, gradov in razvalin, v katerih se bolj kot v oljnatih slikah uveljavlja še romantično razpoloženje, pogosto pa zazvene iz njih celo odmevi Dürerjeve grafike (»poznogotska romantika«). Kakor risbe v skicirkah so tudi te izrisane z ostrim svinčnikom, skoraj brez zabrisanega senčenja. Morda pod vplivom dunajskega grafika Johanna Zieglerja (1780—1812) pa so nastali jeklorezi koroških vedut, ki jih je izdajal v l. 1863—1865 knjigarnar Leon v Celovcu.

Monografija, ki ji je dodan na koncu še seznam 197 risb ter katalog Perhartove razstave v Celovcu l. 1872 ter literatura, je lepo izdana ter pisana z veliko toploto, ki pa ji ne manjka kritičnega čuta. Škoda je le, da je biografski del tako skopo zajet, da so še vedno ostali prenekateri deli slikarjevega življenja zamegljeni — s krajem rojstva vred. Prav tako moramo avtorju zameriti, da mu znanstvena objektivnost ni premagala nacionalne nestrpnosti, čeprav prikriti, saj niti z besedo ne omenja Perhartovega slovenskega porekla kakor tudi sploh »ne pozna« slik, ohranjenih na naših tleh; in vendar bi takó slovensko občutje kakor pri nas ohranjene slike lahko razpravo ne samo v

marsičem dopolnile, ampak verjetno tudi nekoliko drugače osvetlile Pernhartov obširni slikarski opus (naj omenim le sliko Belopeško jezero v Narodni galeriji v Ljubljani). Tudi pri panoramah avtor omenja le razgled z Glocknerja, zamolči pa panoramo s Triglava, Šmarne gore, Stola itd. Tudi pri literaturi bi smeli pričakovati, da bi citiral vsaj dr. F. Kotnikovo — doslej menda najboljše — monografijo o Pernhartu, ki je izšla v ZUZ III, kar pa se seveda ni zgodilo. Toda čeprav te pomankljivosti žalijo slovenskega bralca, moramo priznati, da pomeni Milesijeva knjiga prvi in uspel poskus podrobnejše stilne analize dela našega rojaka.

V tej zvezi moramo omeniti članek, ki ga je posvetil Pernhartu za osemdesetletnico njegove smrti Walter Frodl v listu »Der Wächter«, XXXII, zv. 1. Pernhart mu je reprezentant koroškega slikarstva 19. stoletja. Tudi Frodl ugotavlja, da nastopajoči naturalizem ni Pernhartovega dela z ničemer oplodil, ker je živel iz poznobiedermeierskih osnov ter mu je vsebina stopnjevana z romantičnim akcentom. Toda prav ta umetnostno razvojna statika je po svoje mikavna in značilna. Pernhart je dosegel zlasti v svojih risbah tako kvaliteto, da ne zaostajajo za najboljšimi nazarenskimi risbami. Objektivneje kot Milesi omenja Frodl tudi Pernhartovo zaposlenost na kranjskih tleh ter omenja tudi sliko Belopeškega jezera v ljubljanski Narodni galeriji. Ob gorskih krajinah ugotavlja, da jih je prežal slikar s tako slikovitostjo ter jih tako kompozicionalno prepesnil, da je pri tem resničnost kar zasenčena. Prosojnost gorskih voda se je še povečala, neurni oblaki so še bolj barviti, luč zahodnega sonca je še jarkejša kot v resnici, vse pa proseva skozi prosojno, nežno atmosfero gorskega sveta. Tako je romantični barvni čar Pernhartovih platen postal sčasoma kar neprepričevalen, kar velja zlasti za gorske panorame. Kratko življenje in koroško okolje sta nadarjenemu slikarju zavrlo možnost širšega razvoja.

Pa omenimo na koncu še to: Za osemdesetletnico Pernhartove smrti sta Deželni muzej v Celovcu in Umetnostno društvo za Koroško priredila v času od 30. marca do 12. aprila 1951 v Celovcu spominsko razstavo okoli 100 Pernhartovih olj in risb, 1. aprila t. l. pa so odkrili slikarju na hiši v Celovcu, kjer je umrl (St. Veiter Ring 24), tudi spominsko ploščo.

E. Cevc

Karl Garzarolli von Thurnlack, Mittelalterliche Plastik in Steiermark, Steirische Verlangsanstalt Graz (Das Joanneum, Sonderheft), Graz, 1941. Knjiga obsega 168 strani teksta in 112 slik.

Dolgoletni praktični stik s spomeniki štajerske srednjeveške plastike na terenu in v muzejski praksi ter preddele, ki ga pomenita dva kataloga razstave srednjeveške štajerske umetnosti, sta avtorju omogočila, da je napisal to knjigo — in sicer, po njegovih lastnih besedah »za umetnost ljubečega laika«. Knjiga je tudi za nas izredno pomembna, saj ne obdeluje le gradiva nam sosednje dežele, ki je v svojih zgodovinskih mejah vključevala nekoč tudi večji del severovzhodne Slovenije, ampak po sami vsebinski nujnosti sega tudi preko naših meja in svojstveno osvetljuje v sklopu štajerske plastike tudi prenekatero naše spomenike. Kljub nemškemu akcentu, ki je opazen predvsem v uradni uvodu — saj je knjiga izšla v času največjega nacističnega pritiska — vendarle ne izgubi na svoji strokovni resnosti, čeprav se